

Transport smrti objektivem Vladimíra Fymana

Unikátní fotografie zachycují pomoc vězňům koncentračních táborů

PAVLA PLACHÁ

Obrazových dokumentů, které by zachytily fenomén transportů a pochodů smrti, jež na konci druhé světové války křížovaly oblastmi dosud Německem okupované Evropy, není mnoho. Většinou tyto záznamy vznikly až po osvobození. Fotografie, které pořídil Vladimír Fyman v Roztokách u Prahy ještě za okupace na konci dubna 1945, proto představují z historicko-dokumentačního hlediska unikátní soubor, který nemá v evropském měřítku obdoby.

Dne 29. dubna 1945 v půl deváté večer zastavil ve stanici Roztoky u Prahy vlak s vězni z koncentračních táborů. Měl více než 70 vagonů, v nichž se tísnilo kolem 4000 mužů a žen. V malém městě se zpráva o jeho příjezdu rychle rozšířila a k nádraží se začali sbíhat lidé. Situace byla zpočátku napjatá, vlak střežila ozbrojená stráž a nikdo se k němu nesměl přiblížit. Vězně, který vyskočil z jednoho vagonu, ostraha zastřelila.

Během příštích více než 18 hodin však bylo všechno jinak. V Roztokách a v jejich blízkém okolí se zvedla nebyvalá vlna solidarity s transportovanými vězni. Přednosta stanice Jan Najdr, místní odbojáři a lékaři začali ve snaze pomoci zuboženým lidem vyjednávat s velitelem transportu a uspěli. Z vlaku mohli být vyneseni mrtví, vězni dostali jídlo a pití a nemocným a zraněným bylo poskytnuto lékařské ošetření. Asi 80 jich bylo převezeno do narychlo zřízeného lazaretu v bývalém městském chudobinci. Odhaduje se, že do odjezdu transportu 30. dubna směrem na Prahu uprchly z vlaku s pomocí místních lidí více než tři stovky vězňů.

Na nádraží v Roztokách tehdy přišel i mladý fotograf Vladimír Fyman (1923–2014), který se ukrýval po útěku z nuceného pracovního nasazení

Rodina Fymanů přišla do Roztok v roce 1939 ze slovenských Vyšných Hág. Jako Češi museli opustit nově vytvořený Slovenský stát. Usadili se v Roztokách nedaleko nádraží, kde si Vladimírův otec František otevřel ateliér a pokračoval ve fotografické živnosti. Vladimír studoval prestižní Státní grafickou školu. Jeho učitelé byli mimo jiné avantgardní fotografové Jaromír Funke a Josef Ehm. Následně byl nasazen na nucené práce v Lipsku a v Drážďanech. Po válce pracoval v otcově ateliéru až do jeho znárodnění v roce 1953. Krátce pak působil v Památkovém ústavu a poté až do důchodu jako vedoucí fotografické dílny v Národní galerii. Fotil obrazy, sochy a jiná díla do uměleckých katalogů autorů Zdeňka Lhotáka, Adolfa Borna, Jiřího Anderleho, Jana Smetany, Zdeňka Hajného a dalších. V Roztokách žil až do své smrti v roce 2014.

v Německu ve fotoateliéru svého otce. Rozpoznal mimořádnost celé události, a ačkoli se tím sám vystavil nebezpečí, začal fotit. *Ti vojáci s flintami, co hlídali vlak, už věděli, že válka je prohraná. Střežili ale čekárnu a nástupiště, tam nikdo nesměl. Měl jsem u sebe fotoaparát Eastman Kodak. Riskl jsem to, přeskočil jsem přes zábradlí do zakázaného prostoru a začal fotit. Věděl jsem, že taková příležitost se nikomu víckrát nenaskytne,* uvedl v roce 2003 v rozhovoru pro *Hospodářské noviny*. Nefotil jen na roztockém nádraží, ale také v provizorní nemocnici a 4. května na pohřbu deseti obětí

z transportu na hřbitově na Levém Hradci.

V té době už ale „roztocký“ transport dojel do Olbramovic na Benešovsku, kde byl na několik dní odstaven na vedlejší trať. Příslušníci SS s přílehlého vojenského cvičiště zakázali potravinovou pomoc a více než osm desítek vězňů postříleli. K osvobození transportu došlo až v den německé kapitulace 8. května nedaleko jihočeského Velešína.

Za poskytnutí fotografií, souhlas s jejich publikací a upřesnění životopisných údajů autorka děkuje paní Evě Fymanové.

Druhý den po příjezdu mohli vězni z vlaku vystoupit

Občané Roztok zaplnili nástupiště

Přítomnost transportu ve stanici vzbudila velkou pozornost

Vězni čekají na polévku, kterou připravují roztocké ženy

Rozdávání polévky

Lidé nosili jídlo i k vagonům

Zdroje: Putovní výstava KZ-Gedenkstätte Flossenbürg a Vojenského historického ústavu: *Transport smrti Litoměřice - Velešín / Der Todestransport Leitmeritz - Velešín*; rozhovor s Vladimírem Fymanem. *Hospodářské noviny*, 31. 10. 2003; rozhovor autorky s Vladimírem Fymanem v roce 2007 a s Evou Fymanovou 22. 2. 2017.

Při nedostatku vězeňských uniforem na konci války mohli nosit vězni koncentračních táborů civilní oděv

Vězni na viaduktu v Roztokách. I zde dostávali jídlo.

Dosud neidentifikovaná fotografie. Pravděpodobně skupina vězňů pod viaduktem v Roztokách.

Provizorní lazaret v bývalém městském chudobinci

Dobrovolné ošetřovatelky z řad roztockých žen perou před lazaretem vězeňské šaty

Vězni v lazaretu

Těla obětí, která z transportu vynosili nuceně nasazení gymnazisté z Pardubic

Pohřeb obětí transportu na Levém Hradci nedaleko Roztok. Uskutečnil se ještě během okupace.

Místo posledního odpočinku pro oběti transportu je připraveno

Ukládání do hrobu

Pohřbu se zúčastnili i uprchlí vězni, kteří našli úkryt v roztockých domácnostech

Jeden ze zachráněných vězňů se po osvobození loučí s Roztoky